

Fotografii
de Matei Bejenaru

„*Talentul este,
în bună măsură, capacitatea
de a rămîne tu însuți!*“

Dan Lungu

Dan Lungu este, în acest moment, cel mai tradus scriitor din noul val de prozatori. Scrierile lui au fost traduse în șase limbi, în Austria proza lui este publicată de două edituri, iar succesul versiunii franceze a romanului Raiul găinilor i-a impulsivat pe editori să ceară o continuare. Sînt o babă comunistă! nu este doar sequel-ul cerut de editorii francezi, dar și unul dintre cele mai bune romane românești publicate anul trecut. Cristian Teodorescu remarcă „verva de mare povestitor a lui Dan Lungu, un Creangă școlit la Sociologie, spiritual, colportor deopotrivă de vorbe porcoase împerecheate cu umor și de ironii scăpărătoare, de intelectual sceptic“.

Ești unul dintre cei mai traduși scriitori români ai momentului, editurile străine îți cer cărțile, ești invitat la lecturi în străinătate... Este ceea ce ți-ai dorit?

Hmm, cum să spun, e departe de ceea ce mi-am dorit... Am visat de mic să devin scriitor, însă îmi imaginam asta cu totul altfel. Abia îndrăzneau să mă gîndesc că într-o bună zi îmi va fi publicată o carte, că voi citi în fața unor oameni și voi fi prezentat drept „scriitorul Dan Lungu“. Mă gîndeam doar accidental la asta și „cu coada ochiului“, dacă pot spune așa. Eram

mai cu seamă obsedat de ceea ce scriu – de stil, structuri, personaje – și eram fericit trei zile dacă un prieten în gustul căruia aveam încredere îmi spunea: „Băăă, bucata asta e foarte mișto!“ sau „Ești tare, bătrîne!“ . Apoi au început să-mi apară cărțile și criticii literari să mă ia în serios. A fost un moment important pentru mine, de maturizare a conștiinței artistice. Ideea publicatului în străinătate, asta nu mi-a trecut niciodată prin minte. La mai puțin de zece ani de la debut, timp în care am scris cu fervoare, mi-a apărut prima carte într-o limbă străină. Pe neaș-

■ **Dan Lungu**
s-a născut în 1969 la Botoșani, este de formație sociolog și a făcut studii postdoctorale la Sorbona. În prezent este conf. dr. la Catedra de Sociologie a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. În 1996, a inițiat grupul literar „Club 8” care a dat câțiva dintre cei mai buni tineri prozatori de azi. A publicat (selectiv):
Sînt o babă comunistă! (2007),
Băieți de gașcă (2005),
Raiul găinilor (fals roman de zvonuri și mistere) (2004),
Incursiuni în sociologia artelor (2004),
Proză cu amănuntul (2003),
Construcția identității într-o societate totalitară. O cercetare sociologică asupra scriitorilor (2003),
Nuntă la parter (2003).
În 2005 a făcut parte din grupul de scriitori români invitați în programul francez „Les belles étrangères”.
Tradus mai întâi în franceză, la Editions Jacqueline Chambon, apoi și în germană, la editura austriacă Residenz Verlag, romanul Raiul găinilor s-a bucurat de succes, Sînt o babă comunistă! fiind un sequel cerut de editorii francezi. Proza lui Dan Lungu a primit numeroase premii și este tradusă în italiană, germană, franceză, engleză, slovenă și maghiară.

teptate. Apoi au urmat alte traduceri, iar critici literari din Franța, Germania, Austria sau Elveția văd că mă iau în serios. Deocamdată mă simt ca într-un vîrtej, nu m-am dezmeticit...

Ca să revin la întrebare, tot ceea ce mi se în-tîmplă în ultima vreme – publicații și lecturi în străinătate, burse de creație, drepturi de autor ș.a. – e departe de ceea ce mi-am dorit, în sensul că e mult mai mult.

Atunci cum te împaci cu succesul?

Succesul? Din fericire, am avut ocazia să-mi dau seama că ceea ce pare succes în România în altă parte e normalitate. Asta m-a ajutat să nu mi se urce la cap. În plus, am o repulsie naturală față de megalomanie și genii închipuite. Un amic englez, scriitor, tradus în peste douăzeci de limbi, mi-a spus: „Să nu-ți imaginezi că sînt un mare scriitor; doar am un agent literar bun și încerc să trăiesc dintr-o activitate care îmi face plăcere: scrisul”. Altcineva îmi povestea despre o poetă care nu mai scrie nimic de ani buni și care face turul celor mai importante festivaluri literare din lume, recunoscînd cu franchețe că o interesează mai mult partea turistică a deplasării decît poezia. Asta m-a lecut de prejudecata că numărul traducerilor în străinătate, al premiilor sau al participărilor la festivaluri ori lecturi publice constituie o măsură a valorii literare. Ceea ce nu înseamnă că anonimul, tirajul confidențial și (auto)izolarea sînt, în mod automat, semnele talentului sau ale genialității neînțelese.

Latura cea mai dureroasă a succesului, atît cît este el, e faptul că te lasă fără o parte dintre prieteni. Cu asta mă obișnuiesc cel mai greu...

Ai scris deja două romane despre comunism plus un studiu sociologic; nu ți-e teamă că vei deveni prizonierul unei singure teme?

Raiul găinilor și Sînt o babă comunistă! sînt și despre comunism, dar nu numai. De pildă, *Sînt o babă...* este în egală măsură un roman despre nostalgiile paradoxale sau despre istoria complicată a unei abțineri la vot. „Tema”, în ceea ce scrii, cred că e o falsă problemă sau, în fine, una minoră. Adesea tema e relativă și polimorfă. Există autori mari care nu au scris decît despre ceea ce numim comod și convențional „război”. Asta e o cutie în care pot intra o groază

de lucruri.

Nu, nu mi-e teamă că voi deveni prizonierul „comunismului”. Voi reveni la el de cîte ori voi simți nevoia, ori de cîte ori voi avea ceva de spus despre. Acum scriu la un roman care nu are nici o tangență cu comunismul; este, măcar pe jumătate, un roman de dragoste... Anul acesta aș vrea să reeditez *Proză cu amănuntul*, volum în care, zic eu, se află în germene următoarele mele romane. Pe viitor, m-ar tenta să scriu o carte pentru copii, ceva năstrușnic și plin de haz. Am o sumedenie de proiecte, multe idei de roman, simt că sînt abia la început de drum...

Aaa, era cît pe ce să uit: împreună cu Radu Pavel Gheo coordonez un volum care focalizează „experiența feminină în comunism”, volum ce va apărea în primăvară la Polirom. Cum am spus, nu mă feresc de temă, atît timp cît simt că se poate veni cu ceva nou.

Ești unul dintre puținii autori care a primit girul criticii încă de la debut – ai luat premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor, iar critica literară ți-a susținut cărțile constant. În ce măsură acest fapt este, pentru tine, constructiv, intimidant sau, poate, suficient?

E adevărat, *Cheta la flegmă*, debutul în proză, a stîrnit ecouri peste așteptările mele. În privința titlului am primit cîteva bobîrnace, dar în rest a fost OK. Alex Ștefănescu a scris o pagină întregă în *România literară*, iar foarte tînărul pe atunci Daniel Cristea Enache, una în *Adevărul literar și artistic*. Paul Cernat a făcut o cronică tușantă în suplimentul *Vineri* al *Dilemei* (unde aveam să publicăm și manifestul „Clubului 8”), iar Costi Rogozanu, un semnal în *Observator cultural*. În fine, au fost multe întîmpinări, favorabile, și asta în condițiile în care volumul era publicat la „faimoasa” editură Outopos și nu intrase decît în cîteva librării din Iași. A fost un moment încurajator și decisiv pentru mine. Am realizat că sînt pe cale de a deveni scriitor, așa cum visam. Că literatura nu-i doar un joc singuratic și adolescentin. Că lumea chiar crede că am talent și trebuie să văd ce naiba fac cu el. În fine, o groază de probleme!

Nu mă pot plînge, la mai toate cărțile mele criticii au reacționat. Iar eu, n-o ascund, sînt un

autor care urmărește ce spune critica literară despre el. Cred că uneori te ajută să te cunoști mai bine, să-ți evaluezi mai corect resursele, să-ți conștientizezi atuurile. Asta nu înseamnă că trebuie să-ți înlocuiești propriul tău proiect de scriitor cu ceea ce așteaptă critica literară de la tine. Așa cum nu poți răspunde întru totul așteptărilor publicului fără să-ți destructurezi identitatea. În ambele cazuri, gratificațiile sînt tentante (cronici elgioase/premii sau tiraje), dar prețul e același – nu mai ești tu însuși. Eu cred că talentul este în bună măsură capacitatea de a te asuma pînă la capăt, de a rămîine tu însuși, adică de a fi autentic. Evident, de la talent la literatură drumul este lung, iar critica îți poate da o mîină de ajutor. Dar a-ți interioriza – tu, ca scriitor – mizele criticii literare e ca și cum ai vrea să te căsătorești cu consilierul familial, pentru a scăpa de problemele din căsnicie.

Așadar, urmăresc atent critica literară, dar cu o anumită distanță. De pildă, nu dau credit cronicilor care judecă un scriitor pentru un proiect pe care nu și l-a asumat, nu e al său, indiferent dacă ea e favorabilă sau nu. Cînd un critic vrea să îndese în mintea cititorului, cu binișorul sau cu forța, propria sa viziune asupra literaturii (superioară, adevărată, înaltă, nobilă ș.a.m.d.), ignorînd tenace textul despre care scrie, îmi vine să strig: „Săriți, oameni buni, viol!“.

La noi se discută foarte mult despre compromisul scriitorului cu publicul, dar nu se conștientizează defel cel cu critica literară. A scrie pe placul criticii literare, în opinia mea, e la fel de castrator ca și a cînta în strună publicului. În perioada comunistă, cînd publicul juca un rol minimal în cîmpul literar, compromisul autorului cu critica literară a atins rafinamente bizantine. Estetismul evazionist, nutrit dintr-o autonomie estetică ce și-a pierdut în timp atribuțiile anticomuniste, convenabil deopotrivă criticii literare (care își prezervă monopolul asupra principalei resurse în construcția canonului, anume istoria formelor literare) și puterii politice (care își ține astfel scriitorii departe de realitatea socio-economică), a fost numit elegant rezistență prin cultură. Cred că încă avem o problemă în a regîndi literatura în termeni de libertate, de aventură a spiritului, de atitudine

personală. Și s-ar putea ca asta să nu fie doar o consecință perversă și tîrzie a compromisului politic practicat în anii comunismului, ci și a „compromisului“ cu critica. Uneori am sentimentul că sub mantaua securizantă a canonului ne mulțumim să clocim ouă prăfuite, fără bănuț.

O anumită „sălbăticie“

Ce handicap au scriitorii români în Occident?

Cum investitorii economici vorbesc de „riscul de țară“, cultural vorbind (în sens larg, antropologic), există o identitate atribuită, o sumă de reprezentări eminate negative, care joacă rol de „handicap de țară“. Scriitorii împărtășesc și ei, ca orice român, acest handicap de țară. Dar asta ține de o logică neindividualizată, colectivă. Pe măsură ce scriitorul reușește să-și personalizeze relațiile cu occidentalii, reticența cu care a fost întîmpinat se poate transforma în entuziasm. Chiar la nivelul publicului. Momentan nu cred că trebuie să ne plîngem, există o deschidere relativ mare față de România și interesul este în

La trei ani

creștere. Porțile editurilor occidentale sînt permeabile, iar publicul e curios. ICR-ul a început să-și profesionalizeze intervențiile, ceea ce înlesnește pătrunderea pe piața occidentală. O editură precum Polirom-ul nu stă nici ea degeaba. E un moment propice pentru ca literatura română să-și cîștige un statut în Europa și să-și construiască propriul sistem de impunere a valorilor. Probabil că în cîțiva ani avantajul noutății va dispărea și vom beneficia deopotrivă de avantajele și dezavantajele unei percepții și ale unui sistem rutinate.

Pentru scriitorul est-european oferit de piața de carte occidentală există compromisuri necesare?

Scriitorul din Est este interesant pentru editori prin ceea ce el are specific, prin experiența personală și stilul propriu. Eventualul compromis făcut pieței occidentale l-ar deposeda chiar de atuurile sale. Numai un autor care nu cunoaște această piață s-ar putea gîndi la așa ceva. Unde trebuie el să se schimbe nu e în ce scrie, ci în modul de a se raporta la promovarea cărții. Aici are multe de învățat.

Noi aici vorbim cu mare dispreț de autorii comerciali, ca și cum România ar fi plină de ei.

Ca și cum orice scriitor consacrat, dacă și-ar încorda mușchii non-estetici, mîine ar scrie *Alchimistul*, *Codul lui Da Vinci* sau *Harry Potter*. Tare mi-e că ar da chix! Apoi uităm că Yukio Mishima, de exemplu, n-a scris numai capodopere, ci și o groază de cărți comerciale. Eu am un anumit respect pentru autorii într-adevăr comerciali. Mai triști mi se par cei din zona gri, care nu sînt validabili nici în zona „esteticii pure“ și nici pe piață.

Așadar nu ți-e teamă de eticheta „autor comercial“?

Nu mi-e teamă că voi deveni autor comercial – pur și simplu nu am abilitățile necesare. Altminteri, cred că mi-ar fi plăcut să scriu „în timpul liber“ un roman comercial, un best-seller internațional, iar cu banii cîștigați să fac o editură în Occident, la care să public pe capete autori români.

În Construcția identității... ai un capitol în care vorbești despre exilul interior, despre izolarea la care recurgeau scriitorii într-o epocă totalitară. Care sînt lucrurile de care scriitorul de azi tinde să se izoleze? Tu te „exilezi“?

Da, am scris despre „exilul interior“ ca strategie de evitare a compromisului politic. Cred că într-o societate democratică lucrurile sînt radical diferite. A te ține „de(o)parte“ nu înseamnă a te „exila“.

Am anumite lucruri de care mă feresc. Ele sînt valabile pentru mine, nu le-aș extrapola asupra „scriitorului de azi“. Evit politețea excesivă – care mă poate duce spre ipocrizie –, mondenitățile, can-can-urile, hipercomunicarea, suprasocializarea. O anumită „sălbăticie“ te ajută să nu-ți risipești timpul, stimulează (auto)-reflecția și îți menține proaspăt simțul observației.

Spuneai într-un interviu recent că din banii cîștigați cu cărțile tale ai început să-ți construiești o cabană unde speri că-ți vei găsi liniștea necesară să scrii. Nu e aici un mic paradox?

Eu am nevoie de liniște pentru a putea scrie, nu pot să o fac pe fugă, pe un colț de masă. De aceea am perioade de izolare. Mă retrag cu o anumită bucurie mocnită, vecină cu iritarea, fremătînd de nerăbdare... Cele mai multe pagini

Mircea Cărtărescu și Dan Lungu, în 1987

le-am scris închis în casa părintească de la Botoșani sau prin vreo cameră de la Viena, Paris, Lille, Mont Noir, pe unde am fost cu burse. Într-un apartament de 70 de metri pătrați, cu doi copii, unul care învață să meargă și celălalt care-ți pîndește computerul pentru a intra pe mess, îți garantez că personajele își găsesc cu greu cuvintele. Plecărilor în străinătate îți dau o anumită liniște, însă depărtarea de familie nu e întotdeauna ușor de suportat. O cabană în apropiere de oraș ar putea împăca nevoia de izolare și proximitatea familiei. Mă gândesc că așa aș putea scrie fără a sta departe de ai mei. Nu e deloc un moft. Chiar zilele trecute citeam că tot mai multe rezidențe de creație se întrebă dacă n-ar trebui să găzduiască scriitorii cu tot cu familiile lor...

Mai spuneați că încep să se facă bani din literatură în România „ceea ce nu-i exclusiv bine“. Adică?

Un autor spaniol care locuiește la Paris mi-a mărturisit că, iată, după opt ani de trăit de pe urma scrisului s-a hotărît să se întoarcă la meseria dinainte, jurnalismul. Motivul este că sub presiunea financiară a început să se gîndească prea mult la tiraje, să scrie grăbit, să construiască insuficient și să facă modificări în text după gustul editorului. A încheiat spunînd că preferă, totuși, să trăiască pentru scris, decît din scris (literatură).

Pe măsură ce în România se va putea cîștiga tot mai ușor bani din literatură, asemenea fenomene vor deveni tot mai frecvente. De aceea „nu-i exclusiv bine“. Dar oricum e mai bine decît să se primească bani pentru ode închinat partidului. Poate că e dezirabil să cîștigi din scris, dar să nu trăiești exclusiv din scris... Nu știu...

Sînt o babă comunistă! va fi ecranizat după un scenariu de L.D. Teodorovici. De ce n-ai scris chiar tu scenariul? Nu ești tentat să scrii scenariu după prozele tale scurte?

Stere Gulea s-a interesat de carte nu cu mult timp înainte să plec la Villa „Marguerite Yourcenar“ în rezidență literară. Voia rapid un scenariu, pentru a prinde sesiunea CNC-ului. Eu aveam deja ca proiect să lucrez la un nou roman în rezidență, eram pregătit să-i dau drumul și

nu voiam să renunț. În plus, nu aveam deloc experiență de scenarist. Atunci mi-a venit ideea salvatoare: Lucian Dan Teodorovici. Mă tentează mult să scriu scenarii, am chiar și câteva propuneri, însă mai întîi vreau să termin romanul la care m-am înhămat.

Ce așteptări ai de la film?

Aștept un film neideologizat și provocator, care să propună o viziune relaxată și atipică asupra totalitarismului.

Deși cineștii noului val au făcut filme extraordinare, de ce la noi nu se scrie despre Revoluție?

Nu știu, e greu de judecat. Mă gîndesc că, estetic vorbind, înaintea de căderea comunismului, literatura română era mai conectată la trendurile occidentale decît cinematografia. Optzecismul vorbea de deconstrucție, post-

În armată, 1989

moderism, (auto)ironie, subminarea marilor narațiuni ș.a.m.d. Poate de aceea scriitorilor le este mai greu să abordeze teme majore, iar cineștii și-au găsit mai ușor un specific estic, cu nișă pe piața occidentală. E doar o ipoteză...

O anumită incomensurabilitate

„După câteva luni de travaliu, redevin un om rezonabil“ spuneai undeva cu privire la scrisul tău...

Nu știu alții cum sînt, dar izolarea mea, atunci cînd scriu, nu are de-a face cu nefericirea. E o stare de concentrare și febrilitate, uneori enervantă, dar în fond plăcută. Solitudinea temporară nu vine dintr-o atitudine față de lume, ci din rațiuni pragmatice – așa îmi pot mobiliza mai bine resursele. E drept, în acele momente, pentru cei din jurul meu, nu sînt o persoană prea agreabilă: mă gîndesc doar la ale mele și sînt irascibil. Scufundat pe trei sferturi în lumea pe care o construiesc, am mereu un aer buimac.

Este scriitorul un om normal? Mai este predispus la solitudine și nefericire – cum spune

clișeul romantic? Sau scriitorul de azi e mai expus capriciilor pieței decît angoaselor interioare, devenind mai degrabă un manufacturier de texte?

Da, cred că scriitorul este un om normal. Într-o lume a omogenității, el făcea figură discordantă, însă acum, într-o lume a diferențelor, este cît se poate de normal. De fapt, lumea era anormală, nu scriitorul. Acum lumea și-a revenit în privința asta. Dar echilibrul între angoasele interiorității și provocările exteriorității a fost întotdeauna greu de ținut. Extremitățile sînt mai curînd construcții teoretice, eventual speculate ideologic, însă ele nu există în stare pură și spontană. Între textele inspirate și cele manufacturate varietatea dozajelor e infinită. Altminteri, trăim într-un echilibru estetic-ecologic dinamic, abia restabilit după o glaciațiune cumplită, așa că e prematur să ne pronunțăm.

„De mic am pus o mulțime de întrebări și nu mi-a fost ușor să suport toate răspunsurile“ spune personajul narator din Cheta la flegmă. Dacă nu sînt prea indiscret, care sînt îndoielile tale de scriitor?

Nu e vorba de (in)discreție, însă există o anumită incomensurabilitate a îndoielilor per-

sonale, pentru care tăcerea e cea mai potrivită. Ele pot fi foarte profitabile în ordinea creației, însă, odată formulate, să-și piardă rezonanța lor adevărată.

Tot tu spuneai, referindu-te la tine, la Teodorovici și Lăzărescu, că sînteți prima generație postbelică de scriitori ieșeni care nu sînt tentați de București. Cum se vede Bucureștiul de la Iași?

Asta poate fi o adevărată temă de cercetare. Bucureștiul, cred, este văzut foarte diferit de la Iași, Cluj și Timișoara, să zicem... Capitala unei țări centralizate, (re)modernizată într-un regim în care este privilegiată capacitatea de redistribuire a bunurilor, nu poate inspira decît un amestec variabil de fascinație și revoltă. În Franța, chiar după eforturi considerabile de descentralizare, tot a rămas o vorbă de duh: „Desigur, la noi totul e descentralizat, minus succesul – aceasta se face doar la Paris“.

În timidele mele cercetări asupra lumii literare ieșene, am putut vedea că, după război, dorința de a pleca spre București a fost constantă. Capitala era învestită cu un soi de monopol al oportunităților, ceea ce, probabil, nu era departe de adevăr. Output-urile provinciei literare – cimitirul și gara – constituiau un leitmotiv în evocările subiecților mei. De ce e pe cale să se nască o generație de scriitori care nu vrea să părăsească Iași? Poate pentru că timidul postmodernism est-european a mai adăugat două output-uri – aeroportul și Internetul –, iar o întâmplare fericită a plantat Polirom-ul la Iași.

Prozele tale pun mare preț pe amănunte, pe nimicuri, pe lucrurile banale, cotidiene... Care sînt lucrurile mărunte și fleacurile care te fac fericit în viața de zi cu zi?

Am meditat mult asupra „amănuntelor“, „detaliilor“... În ceea ce scriu, cred că ele nu se încadrează într-o viziune behavioristă sau într-un minimalism de tip american. Ele nu reprezintă proiecția vizibilă a invizibilului psihologic și nici așchii de realitate lipsite de istorie. Aș spune, mai curînd, că sînt articulațiile unui dublu proces, de structurare și de structurare simultană a realității, de coagulare a particularului în general și de răsfrîngere a generalului în forme individuale. La mine, „amănuntele“ vin dintr-o

viziune constructivist culturalistă. Observația nu e doar a ochiului, ca în pozitivismul clasic, ci și a urechii sau a minții. „Spiritul de observație“ nu e eminent vizual, ci se îndreaptă către fundamentele culturale ale situației de interacțiune și către logica înlănțuirii evenimentelor. E o privire oblică asupra realității *in progress*, în care lucrurile sînt moi.

Asta nu înseamnă că nu savurez cu sfințenie hedonistă cafeaua de dimineață. Practic, ea reinventează pentru mine realitatea în fiecare zi. Așa cum familia îmi reinventează cotidian societatea.

■
a consemnat Marius Chivu